

Harderwijk, 30 juni '76

Weled. Heer Secretaris,

De afgelopen weken las ik een paar nieuw verschenen boekjes over onze streek, te weten:

Ontdekken, zien en beleven

Waarden van 'td-Hollana en

Ryndelta Holl., gids voor vrije tijd enz.

Daarin las ik weer de uitdrukking: Vrijstad Vianen
en Toeluchtsoord voor misdadigers.

Kaar aanleiding daarvan stuur ik hierbij een
lering voor onze leden 2 opstellen, waarin de werkelijke
soedracht daaromtrent vermeld wordt. De opstellen heten:

1. Duurwaarders

2. Bij Tienhovense veer.

Men kan er in leren over een in- en een uit-vlucht.

Met vriendelijke groeten

P. Gordon

Landweg 5

Harderwijk

1

Deurwaarders als wrijfhout tussen de hoge heren.

De soevereine rechten van Stad en Landen van Vianen en Ameide werden door de raden van de Kamer van Justitie alsjgd

„ten uylerste en op 't scherpsste na regten gemaintineert.“

Dit heeft er waarschynlyk toe bygedragen, dat by de overige Nederlanders de mening post vatte, dat Vianen een toe vluchtsoord was voor misdadigers en bankroetiers.

Tot in de moderne tyd komen we hierover berichten tegen in kranten en tydschriften, waarin een verkeerde insleg wordt gegeven aan de door de Kamer van Justitie af en toe verleende „sauvegarde.“

Wanneer iemand aangevallen werd met een wapen, kon het gebeuren, dat men, om het leven te verdedigen, eveneens genooddaakt was een wapen te trekken en de aanvaller buiten gerecht te stellen. Schoot de aanvaller er rijn hachje by in, dan kon men beter niet het oordeel van de justitie ter plaatse afwachten, maar vluchten.

In het verhaal „By het Tienhovense veer“ zullen we r'on geval, waarbij de hoofdpersoon uit 't Land van Vianen en Ameide vluchtte, leren.

Hier volgt een voorbeeld uit de goede oude tyd van een in-vlucht:

„Gheeft mit alder oetmoet ende onderdanicheyt te
„kennen Aryaen Gorisz. nyf Benschop.....“

Hij had op 24 aug. 1560 wicr gekregen ten huire van Cornelis Jan Peterst., die weerd was in Benschop.

Mit zelfverdediging stak hij iemand, die ten gevolge daaraan stierf en:

„----- om het voorsz. feyt ende delict hem absenteren moet
 „ vuyt Benschop ende die landen van dien; Bidt ende ver,
 „ soect daeromme den voorsz. suppliant (verrocker) seer oot,
 „ moedelick door die bitter passie onshiefs heren Jesu
 „ Christu, dat Uwen genade gelieren willen hem suppl.
 „ te geven ende te verlenen uwer genade gelije omme
 „ in Uwer genade Stadt ende Landen van Vianen
 „ te moegen gaen, keeren ende sijn schamele pennynge
 „ verteren als een goet huyschman ofte knecht behoert
 „ te doen.

Ho rag een verroock om sauvegarde er uit ten tijde van de Grote Geusen we leren er uit, dat men sich niet sonder meer te Vianen en omgering kon vestigen.

Als een werkelijke misdadiger door de een of andere justitie werd geroocht, dan leverde de Vianse justitie hem uit, mits er op de juiste wijze een verroock soe gedaan werd.

Hier is z'n geval:

„ Is in de Kamer binnen gestaan de Bailliuw Glei
 „ cop uit Lekkerkerk; bij acte van den Hove van
 „ Holland vertoonende, dat bij welgemelten Hove op
 „ den 28° Juny 1769 apprehensie corporeel (arrestatiebevel)

„verleend was op de persoon van Goris Oudenaarde, ten
 „verroeke van den Procureur Generaal; daar bij voegende,
 „dat die persoon na gedagten binnen wijnige dagen
 „te Lexmont stond te komen;
 „verroekende dat derelve persoon indien gevalle aldaar
 „moge worden geapprehendeerd om aan welgemel.
 „ten Hove van Holland overgeleverd te kunnen
 „worden; . - - - -

Dit verroek werd door de K. v. J. besproken en:

„- - - - - is geresolveerd den bovengemelde persoon van
 „Goris Oudenaarde, indien te Lexmond off ergens anders
 „in den Lande van Vianen mogte gevonden worden, te
 „doen saiseeren (grijpen) en vervolgens alhier (te Vianen)
 „in gijzeling te doen overbrengen;
 „en dat daer van aan opgemelde Bailliuw ter stond per missive
 „kennisse zal worden gegeven, ten einde door denelve werde ge-
 „effectueerd, dat die persoon door den Hove van Holland bij
 „letteren requisitoir en onder behoorlijke acte van non Praeju,
 „dicie werde verroegt en overgenomen;
 „het gene derelve Bailliuw op zig genomen heeft te bezorgen.
 (6 sept. 1769)

Dere acte weerlegt voldoende de onjuiste bewering, dat Vianen
 een asyl voor misdadigers zou zijn.

Wanneer men echter verzuimde behoorlijk toestemming te
 vragen tot de een of andere gerechtelijke handeling in de
 Vraans-Termeise staat, welk verzuim herhaaldelijk ge-

pleegd werd door het Hof van Holland, dan nam de Kianse regering krasse tegenmaatregelen en werd de man, die er op uit gestuurd was, meestal een deurwaarder, het kind van de rekening.

h'n deurwaarder werd eenvoudig opgegrepen, kreeg varkensblaren aan het lijf gebonden en werd tot de Kianen de Lek ingeploempt.

Hij dreef dan op h'n blaren als scheepskamelen van Kianen tot Hoekocksveer, 2 1/2 uur gaans, terug naar h'n opdrachtgevers.

Om deze historische bewerking te staven - anders zou geen sterveling het geloven - volgt hier een door de magis. raten beregelde verklaring:

" Verclare ick onderges.^o

" Hendrick van Brederode van Bolswaert

" Dijkgraeff Blants van Kianen,
 " ten versoecke van haer Ex.^{tie} de Gravinne Doua.
 " giere van Brederode,

" dat eenige jaeren geleden als ick was Drossaert der
 " Stede Ameyde ende Thienhoven,

" gebeurt te sijn, dat tot Ameyde gecomen is een deur.
 " waerder vant Hof van Holland met een manda.
 " ment omme aldaer te exploicteren;

" dat ick, attestant, als officier den selven Deurwaerder in ap.
 " prehentie (hechtenis) hebbe genomen, ende denselven gebon.

" dat was Louise Christine van Solms, zuster van Amalia.

„ den met een wagen gebracht tot Vianen,
 „ alwaer hij verseeckert ende vast geset wierde, ende nae
 „ een geruymen tijt bij de Heeren Raeden van de Camere
 „ van Justitie tot Vianen geexamineert sijnde,
 „ heeft den voors.² Deurw.² met solemnele eede gesworen,
 „ dat hij nimmermeer soude onderstaen eenige mandamenten
 „ off appoinctementen vant Hoff van Holland binnen
 „ der Heerlijckheit van Ameyde te exploicteren;
 „ waer op den selven Deurw.² bij de gemelte Camere is
 „ ontslaegen geworden, gelijk de Heeren Raeden van de
 „ selve Camere alsdoen mijn hebben berigt, welck
 „ mijn, attestant, alsnoch seer wel bekend is;

En nu volgt de zeer interessante verklaring over de varkens-
 blaren, welke verklaring de attestant had vernomen van
 zijn oude vader Reinoud van Brederode, de eerste heer
 van Bolsweert, die in de Lexmondse kerk begraven ligt
 en vermeld staat op het familiebord:

„ verclaerd vorders mij, attestant, alsnoch seer wel
 „ bekend te sijn, dat ick mijn Vader, saliger gedachte,
 „ die nu all over de vierendartich jaeren is overleden
 „ ende alsdoen ontrent seven ende tachtich jaeren
 „ out was,
 „ bij sijn leven verscheyde maelen hebbe hooren
 „ seggen, dat hij dickmaels hadde gehoort, dat een Deurw.²
 „ vant Hoff van Hollant tot Vianen was gecomen

„ om een mandament off appoinctement vant selve
 „ Hof se exploicteren,
 „ den selven Deurw.^z daer over sodanich was ge.
 „ straff, dat hij met blaesen om sijn lijff gebonden,
 „ voor het sincken, is geworpen inde reviere
 „ de Leck,
 „ met verboth, dat niemant hem vermochte se helpen vóór
 „ ende all eer hij was gedreven buyten de jurisdictie
 „ van Kianen ende Arneyde, -----

Wat zullen de Lexmonders, Achthovenaren, Termeienaren en Tienhovenaren vol belangstelling aan de oevers hebben staan kijken, als het Hof van Holland voorbij dreef. Bepaald spannend was het op de randplaat bij Lexmond, waar de rivier zich splitste: zou hij de noordelijke tak indrijven of zou hij de Kil nemen?

Hij was ook prachtig te zien daar waar de stroom vlak tegen de dijk aankwam; dat was bij Schoordijk onder Achthoven en bij de Hordendijk onder Jaarsveld. Ver-
 moedelijk zal ook de jeugd tot verhoging van de lol nog een „steentje“ hebben bijgedragen.

Die oude Reinoud had nog meer te vertellen:
 „ verclaere vorders, dat ick mijn voorsz. Vader, saliger ge.
 „ dachte, noch hebbe hooren seggen, dat een Deurw.^z vant
 „ gemelt Hof tot Kianen comende met een mandament
 „ om tselve aldaer se exploicteren, den selven Deurw.^z

„ vierde geappreheendeert, ende inde gevanckenisse geset,
 „ alwaer hij selve mandament heeft moeten
 „ opeeten;

„ alle welcke mijn, attestant, als noech seer wel bekent is,
 „ in voegen hier voren verclaert;

„ presentere selve tallen tijde met eede gestant te doen,

„ soirconde geteykent in Vianen den 15^e May 1660,

„ in presentie vande ondergesc.^t notaris ende getuygen:

„ H. v. Brederode v. Bolsweert

„ J. v. der Vecht A. Pr. van den Bosch

„ J. Jonas notaris
1660

In latere tijden heeft men de deurwaarders wat zachtrinniger
 aangepakt. Ten tijde van Frederik Adolf van der Lippe
 vinden we daaromtrent het volgende:

„ Sijne Excellentie de Heere Regeerende Grave van der
 „ Lippe in Sijnen Rade ordonneert bij desen den Substi.
 „ tut-Drossard en die van den Geregte der Stede Ameyde,
 „ indien aldaer eenig exploit van een Deurwaerder van
 „ den Gove of Gloggen Rade van Holland mogte worden ge-
 „ sendeerd (onderzoekt), het selve exploit niet te admitte-
 „ ren (toestaan), maer te beletten, soo veel mogelijk is, dat soo-
 „ danig exploit bij iemand werde aengenomen,
 „ mitsgaders het trecken van de klok aen sooda-
 „ nige Deurwaerder te weygeren,
 „ en hem in beleefde en sagte termen te seggen,

„ dat hij onberoegd is eenig exploit tot Ameyde te doen,
 „ alsoo nog het Hof van Holland, nog (noek) den Hoogen
 „ Raad, behoudens het respect van die Hoogaensienlijke Col.
 „ legien, geene jurisdictie hebben tot Ameyde,
 „ alwaer Hooggemelte Zijne Excellentie alleen en privati.
 „ velyk de Hoogheid en jurisdictie competeert.

„ Gedaen op den Huyse-Batestejn bij
 „ Vianen, den 30° October 1708

„ Ter ordonnantie van Zijne Exc.^{tie} in
 „ Sijnen Rade

„ Elisa Gordon.

Deze verordening werd naar Ameyde gebracht, verge.
 zeld van de volgende instructie:

„ Eerentfeste Voorsienige Dirk Spijker,
 „ Substitut-Drossard van Ameyde.

„ Eerentfeste Voorsienige

„ Wij senden de bijgaende ordre huyden bij ons gearres.
 „ seerd (vastgesteld) aan Ued. om aen die van den Geregte
 „ der Stede Ameyde ten eersten gecommuniceerd (medegedeeld)
 „ te worden en ook vertoond aen den Deurwaerder van
 „ den Hove of Hoogen Rade van Holland, die eenig
 „ exploit tot Ameyde soude mogen willen doen.
 „ Voorts recommandeeren wij ten hoogsten alle beleefde
 „ en sagte bejegeninge ontrent soodanigen Deurwaerder,
 „ aen wien Ued. copie van de voorsyde bijgaende
 „ ordre presentereen en geven sal.

- " Wij blijven
- " Med erentfeste voorsienige
- " U. Ed. goede vrienden
- " De Raden van Zijne Exc.^{tie} tot Vianen.
- " Ter ordonnantie van de selve
- " E. Gordon.

Deze ordonnantie werd 2 april 1714 nogmaals naar Ameide gestuurd, doch toen gericht aan "den Geregte van Ameide en Tienhoven".

Om aan het gesol met de deurwaarders, die soms tegen wil en dank "deurdrijvers" geworden waren, een eind te maken, besloten de Staten van Holland 1 mei 1732, dat de diverse hoven van justitie voortaan geen goederen buiten hun rechtsgebied mochten doen confisqueren, omdat daar vele disputen overgereren waren.

